

Олег СОЛОВЕЙ,
к. філол. наук, доцент,
Донецький національний
університет імені Василя Стуса

З ІСТОРІЇ ОДНІЄЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МІСТИФІКАЦІЇ

Стаття присвячена феномену літературної містифікації в сучасній українській літературі. До розгляду залучаються цікаві та майже невідомі явища літературного процесу, проігноровані літературною критикою. Альтернативні форми художнього тексту кваліфікуються в якості ситої мистецької гри, покликаної задовольнити найбільш вишуканий читацький смак.

Ключові слова: містифікація, художня проза, альтернативний роман, гра.

На жаль, яскравою особливістю нашої літературної критики є тотальна байдужість навіть до відверто цікавих і небуденних сюжетів сучасної літератури. А тим часом, як слушно наголошував Остап Тарнавський, «критика – це підстава мистецтва» [1, с. 138]. Бо, насправду, що може бути цікавішим за спробу художньої реконструкції (хай навіть і з використанням неперевірених чуток або і відвертого фантазування з метою заповнення документальних лакун) життя письменника та коментування його творів на тлі драматичної національної історії? У випадку з романом «Свідок» Варвари Жукової [2] маємо справу з цікавим явищем сучасної літературної містифікації (жанр призабутий, а поодинокі зразки містифікацій, що мають сьогодні місце, залишаються, непоміченими², як от публікація поетичної добірки Варвари Чорної (Чернової) в донецькому альманасі «Кальміус» у 2005-му році [4]). Колись цим активно бавився Кость Буревій, вписавши цікаву, хоча й далеко не однозначну сторінку до історії української літератури 1920-х років [5]. Тому доводиться згадувати про цього автора (а насправді – імітатора, вся діяльність якого мала за мету провокацію та дискредитацію найпомітніших письменницьких організацій другої половини 1920-х років, як ВАПЛІТЕ і «Нова Генерація») ще й тому, що саме він користувався в 1920-х роках псевдонімом Варвара Жукова, під яким наразі

² Як виняток, можна згадати лише поодинокий випадок рецепції цієї містифікації авторства Ольги Пуніної [3].

хтось оприлюднив роман про поета страшної долі Володимира Свідзінського та про всім відомі його загадкові зошити³ з віршами.

Подібно до Віктора Петрова (на що звернув свого часу увагу Юрій Шерех [7, с. 131]), який, створюючи белетризовану біографію «Аліна й Костомаров», послуговувався передовсім відомими друкованими спогадами Аліни Костомарової й досить часто лише переказував, перекладаючи українською мовою, текст спогадів у власному белетристичному творі, *невідомий* автор роману «Свідок» так само подекуди цитує аж надто відомі й загальнодоступні сьогодні друковані джерела, витворюючи своєрідний колаж. Ось як на початку роману виглядає запис опиту свідка давньої трагедії біля Салтова у блокноті чекіста: «У блокноті на літеру “С” під словом “Свідок” рясніло червоним: “Були ще живі, страшенно обпалені. Конвоїри намагалися добити прикладами, але люди не дали, жінки кричали: “Живий, живий, облиште!”. Перенесли до пустої хати. Дивитися було страшно – на всьому тілі суцільні пузирі, страждали жахливо. Залишили з ними солдата, мене і ще одну жінку. Медикаментів не було, лікувати нічим... Потім прибув ще етап (теж інтелігенція). Німці наступали і нас повели далі. Обпалених кинули, селянки розібрали їх по своїх домівках. Мабуть, усі повмирали...”» [2, с. 11].

А ось як про ці ж події розповідається в більш прозаїчних, документальних джерелах, бо автор роману таки скористався реальним спогадом жінки, яка була в складі другого етапу арештантів і бачила цю спалену нелюдами-чекістами клуню біля Салтова в жовтні 1941-го року. Це спогад харків'янки Марії Манц, записаний 1990-го року її донькою

³ Про ці зошити *неодмінно* згадують заледве не всі, хто залишив спогади про поета, або студював його творчість. Про «невеличкий письмовий стіл, на якому з правого боку зверху завжди лежав (“загальний”) зошит у чорній цератовій обгортці з поезіями Володимира Юхимовича», згадує зокрема, й безпосередній свідок життя поета в другому шлюбі з Оленою Кондратьєвою *Оксана Линтварева-Чикаленко*. Див. її матеріал [6]: Був поетом професійним // Кур'єр Кривбасу. – 2001. – Число 1. – С. 86 – 90. А в романі «Свідок» Варвари Жукової, про який наразі мова, зошити з віршами є центральною віссю сюжетної інтриги; вони – в епіцентрі трагічно-містичної долі В.Свідзінського та його ж таки творчості.

М.Постоевою: «Були ще живі, страшенно обпалені. Конвоїри намагалися добити прикладами, але люди не дали, жінки кричали: “Живий, живий, облиште!”. Перенесли до пустої хати. Дивитися було страшно – на всьому тілі суцільні пузирі, страждали жахливо. Залишили з ними солдата, мене і ще одну жінку. Медикаментів не було, лікувати нічим... Потім прибув ще етап (теж інтелігенція). Німці наступали і нас повели далі. Обпалених кинули, селянки розібрали їх по своїх домівках. Мабуть, усі повмирали...» [8, с. 55]. Отож, уривок зі спогаду було використано без жодних змін. Втім, можливо, автор роману скористався й іншим джерелом, зокрема післямовою Елеонори Соловей до першого тому впорядкованих нею «Творів у двох томах» В.Свідзінського [9, с. 484]. Трохи лише дивує, що таємничий автор роману користується чужим текстом без зазначення використаного джерела (чи саме так і повинна виглядати «альтернативність» і містифікація в літературно-художньому творі?), хоча, з іншого боку, запозичена інформація подається в романі таки у лапках, – чекіст читає її зі свого блокноту. Так само, ще на початку, автор звертається до хрестоматійного зайця з Журавлівки⁴, якого зробив безсмертним Майк Йогансен, або до реального листа В.Свідзінського, в якому згадується така вагома, на думку автора, Леночка, яка поїхала відпочивати у Геленджик [2, с. 41]. Щоправда, цей лист автор роману передає чомусь суттєво зредукованим; повний текст, треба думати, перебігає очима лише офіцер спецслужби Храмов, – читачеві ж, мовляв, ні до чого [див.: 10, с. 437]. Тотожними, з незначними змінами, є уривки в романі Жукової й у «Щоденнику» Аркадія Любченка, в яких згадується письменник Кость Гордієнко, поданий у романі як Костюченко. Із розмови героїв у романі: «Він завжди був людиною неповноцінною, справляв враження недорозвиненого, затурканого чи заляканого... Взагалі трохи псих, згадайте самі. Йому на хуторі нашому пропонували переховатись, радили конче залишитись, а він каже: “Ні, я звик до більшовиків, в іншій системі не зможу

⁴ Див. розділ «Зайчик»: Жукова В. Свідок: Роман. – К.: ПП «Дуліби», ВД «Вета-Прес», 2007. – С. 16 – 18.

працювати”. Ось так, бачте» [2, с. 62]. А ось запис А.Любченка від 20 травня 1942 року про зустріч і розмову з О.Коржем: «<...> А от... Гордієнко Кость, йому в нашому селі пропонували переховатись, радили конче залишитись, а він каже: “Ні, я звик до большевиків, в іншій системі не зможу працювати”. І виїхав.

– Ну, Кость Гордієнко, – кажу я, – завжди був людиною неповноцінною, справляв враження недорозвиненого, притурканого, заляканого, взагалі... трохи псих» [11, с. 28].

Свого часу неабияку любов і схильність до текстового колажу демонстрував Ігор Бондар-Терещенко, надрукувавши в харківській «Гігієні» текст, цілком зітканий із цитат представників літературної організації ВАПЛІТЕ, їх родичів (використавши навіть записки, що надходили з зали під час письменницького виступу 1929-го року в Юзівці [див.: 12]), під промовистою назвою «Золотий любисток (Історія одного чаювання)» [13]. Фактура романного тексту підтверджує не так топонімічну обізнаність із містом (хоча і вона виявляється), як особливого роду авторське зацікавлення й навіть правдиву пристрасть у ставленні до «слобідської столиці». Автор роману «Свідок», безперечно, не лише закоханий у харківські 1920-ті роки, але й сам безпосередньо пов'язаний народженням і постійним мешканням у цьому місті. І тут уже всерйоз виникає ґрунтовний сумнів щодо чийогось московського авторства. Особливо ж, коли читаєш, як ожила столиця зі вступом до міста німецьких вояків⁵. Одразу пригадується вірш ІБТ «Мотто», присвячений поетам «Нової України» [14, с. 47]. Щоправда, у вірші ІБТ був відсутній гомосексуальний мотив, який невідомо звідки береться в романі, щойно з'являються німці... Впадає також ув око дещо дивна любов цього автора, – починаючи вже з саркастичної зміни прізвищ відомих радянських класиків, а по суті, – глибоко нещасливих бранців тоталітарного режиму, збиткуватися над якими – поготів, сьогодні – немає особливого сенсу; тим не менше, після нехитрого фантазування автора картина з іменами прототипів

⁵ Див. розділ «Прихід визволителів»: Жукова В. Свідок: Роман... – С. 44 – 49.

виглядає наступним чином: Тичина – Мачина⁶, Хвильовий – Вольовий⁷, Скрипник – Рипник, Еллан-Блакитний – Волян-Ситний, Смолич – Золич, Любченко – Юбченко⁸, Гордієнко – Костюченко, Куліш – Гуліш, Петров – Ветров, Сосюра – Улюра, Яловий – Жиловий, Дніпровський – Деснянський, Пилипенко – Филипенко, Чілінгарова – Філігранова, Пилинська – Глинська, Свідзінський – Сведінський...

Чесно кажучи, подібні аберації-трансформації прізвищ вітчизняних класиків нагадують «роботу» а Іа Бузина й викликають лише здивування й навіть деяке співчуття до потаємного автора-гумориста. Хоча психоісторик української літератури Ніла Зборовська бачить у подібних ігрищах відверту

⁶ Загалом, романна сцена, в якій майор Храмов телефонує до переляканого та гіпертрофовано жалюгідного поета П.Мачини (себто, до П.Тичини. – О.С.), викликає в пам'яті неприємний спогад про публікацію дивної добірки віршів В.Слапчука, який так само, незрозуміло чому, вирішив був позбиткуватися над великим поетом трагічної долі. – Див.: *Слапчук В.* Із книги «Новенький ровер старенького пенсне» // Кур'єр Кривбасу. – 2007. – №№ 212-213 (липень-серпень). – С. 163 – 182.

⁷ Нагадаю: вперше М.Хвильовий був «перейменованим» на Вольового в поезії Ігоря Бондаря-Терещенка. Див.: *Бондар-Терещенко І.* Карколомна баляда // *Ulaskava: Поезій книга І.* – Харків, 1994. – С. 61.

⁸ Таке специфічне «перевдягання» А.Любченка, можливо, відсилає читача до багатьох «вітаїстичних» абзаців зі «Щоденника» письменника; напр.: «5 / VI я “запричастився”. Вертали вдвох увечері лісовою стежкою й були вже біля самого нашого “Беркута”. Вона, звичайно, пручалась, я взяв її на руки й одніс трохи далі, поклав на траву. У неї дуже пружне тіло, гарні форми, груди маленькі й тугі, а шкіра як оксамит. Вона дуже гнучка, рухлива – їй 23 роки. Пручалась, захищалась мовчки, поки я не торкнувся “ним”. Тоді глибоко зітхнула, враз перестала битись й легко віддалась... Ах, як потім пахла трава, яке запашне було небо і який чавунний, темний, застиглий, мов намальований, смерековий позаду ліс. Казка!... Л. обняла мене міцно й поцілувала. Відтоді віддається мені щодня, і ми обоє тепер ходимо зачудовані й ніби трохи п'яні. Досить мені обняти її, лише доторкнутися, як одразу перебігає тілом струм, я миттю сильно збуджуюсь і хочу, хочу її. Аж самому дивно, звідки в мене стільки тієї пристрасті й сили» (с. 144); «Пам'ятаю лише: днів зо два до захворювання я качався з Галею в лісі на сіні, а “братишка” у мене стояв, як сталевий, з годину, але я її тоді ще не взяв...» (с. 154); «Перед кількома днями телефонувала з Дрогобича п. Славка, повідомила, що буде переїздом на Львів від потягу до потягу (2 год.). І справді приїхала – зробила спеціально гак у бік Моршина. Я її зустрів. Розмова недвозначна: хоче зі мною любитися. Хоче якнайчастіше зустрічатися. Розлучились тепло» (с. 163); «Ми зблизились в розмові лише два дні тому, і обоє відчули одразу сильне взаємне тяжіння. Тіло співало, кричало. Вона це бачила і, змагаючись, аж трохи не плакала від пристрасті й знемоги. Я переміг себе, пожалів її – дуже вже просилась. І вона пішла, але вранці сьогодні сама вернулась, уже переможена, і віддалась» (с. 176). – Див.: *Любченко А.* Щоденник. – Львів – Нью-Йорк: Видавництво М.П. Коць, 1999.

небезпеку для національної культури: «Оскільки письмо випускає індивідуальний психічний досвід у зовнішню реальність, то українське психоаналітичне літературознавство не повинно залишати без усвідомлення такі характерні агресивно-загарбницькі психоавтопрезентації, як письмо О.Бузини, І.Бондара-Терещенка, В.Єшкілева та ін., оскільки вони працюють на формування масової свідомості, як у свій час письмо О.Гончара. Постмодернізація українського літературного процесу з інфекцією садоавангардизму охоплює всі сфери. Психологічною основою садоавангардизму є заздрість, що проявляється через інтертекстуальний редуціонізм: заперечуючи талановите минуле заради мізерного сучасного, спрощуються попередні тексти, передусім найпотужніші претексти надихають інстинкт руйнування [15, с. 412 – 413]». (До речі, саме на комплекс неповноцінності у випадку з ІБТ прозоро натякає інший сучасний критик, О.Бойченко [16]). Чи не єдиним прикладом більш-менш нейтральної трансформації імені в тексті є ім'я доньки В.Свідзінського: Мірочка (Мирослава) в романі згадана як Вірочка. Можливо, це пояснюється тим, що Мирослава Свідзінська на час написання тексту ще мешкала в Харкові, або ж до неї в автора більш поблажливе ставлення як до духовної спадкоємниці славетного Поета.

Тож, автором цього тексту, на мою думку, може бути лише Ігор Бондар-Терещенко або ж роман міг бути написаний ним у співавторстві з Анною Білою (зокрема, з огляду на її наукові зацікавлення *альтернативним* романним дискурсом [17]). Крім усього іншого (не забуваючи про обраний специфічний псевдонім, який є доволі прозорою алюзією, своєрідним меседжем і метафізичною суворою ниткою, що в'яже давні радянські й теперішні наші часи), добре відомо, з яким пієтетом ставляться до колишніх дурнуватих жартів-провокацій К.Буревія як ІБТ [18]⁹, так і А.Біла [19; 20].

⁹ Крім того, згаданий пієтет засвідчує давня та пильна увага І.Бондаря-Терещенка до спадщини К.Буревія, що виявилася зокрема в колишніх публікаціях «Українського засіву»: *Буревій О.* Про дружбу Стріхи з Семенком // Український засів. – Грудень 1992 – січень 1993. – Число 1 (5). – С. 64 – 67.; *Буревій О.* Про виставу «Чотири Чемберлени»

Скандально-чекістські лаври Едварда Стріхи (найодіозніший і найвідоміший псевдонім К.Буревія) не давали спокою «слобідському зоїлові» аж до недавнього часу, як можна зауважити з його післямовного тексту до власної книжечки «Неоліт» (написаного, як і слід було очікувати, від третьої особи, sic! [21], та з назвою-аберацією, безсоромно викраденою у француза Луї-Фердінана Селіна), в якому ІБТ безпосередньо ідентифікує свою персону з колишнім совдепівським жартівником 1920-х років, уявляючи себе, мабуть, реінкарнацією «такого собі невловного Едварда Стріхи постапокаліпсичної доби» [21, с. 314]. І.Бондар-Терещенко свого часу, працюючи в Харківському літературному музеї та як головний редактор журналу «Український засів», також посилено цікавився життям і творчістю Володимира Свідзінського¹⁰, навколо постаті якого та його ж таки таємничих зошитів із віршами й вибудовується основна інтрига роману «Свідок». Варто також пригадати деякі цікаві пасажі з давнішої статті І.Бондаря-Терещенка «Невідомий Свідзінський», які в контексті цієї містифікації дають матеріал для роздумів. Наприклад, після повідомлення про долю спаленого чекістами етапу в'язнів, серед яких був і В.Свідзінський, ІБТ висловлює наступну думку: «А втім, може, хтось і вижив та й не зголошувався, річ ясна, після того? Адже і досі нічого не відомо про долю К.Поліщука, який, дейкують, втік з Соловків у 30-их, а син Хоткевича, повернувшись з таборів вже у 50-их, так само несподівано зник з очей ненажерливого режиму...» [22, с. 138]. Піддавши до певної міри аргументованій критиці деяких мемуаристів і дослідників творчості В.Свідзінського, автор статті робить своєрідний підсумок, що радше засвідчує помітну інтенцію до неприхованої альтернативності: «Уявімо собі, що всі існуючі спогади про В.Свідзінського – це природне каміння. Якщо ми збираємо його до купи, то таким чином порушуємо якусь

(спогад) // Український засів. – Лютий-березень 1993. – Число 2 (6). – С. 61 – 65.; Буревій К. Як було поставлено «Чемберлени над Гангом» // Український засів. – Лютий-березень 1993. – Число 2 (6). – С. 72 – 73.

¹⁰ Див. публікацію двадцяти чотирьох листів В.Свідзінського в харківському журналі «Український засів», яку вперше здійснив І.Бондар-Терещенко. – 1993. – Число 3. – С. 66 – 88.

існуючу рівновагу. Звичайно, з тих каменів можна збудувати дім-дисертацію, обтесавши гострі кути й скріпивши розчином, як це роблять біографи. Можна взяти всі романи і флірти поета й розмістити їх за чергою, як це практикується у збірниках спогадів. Але *існує більш адекватний підхід*. Згадаймо, що в Японії існує мистецтво складати сади з каміння. *В такому саду його творець намагається відтворити гармонію світу, космосу, природи»* (курсив скрізь мій. – О.С.) [22, с. 139 – 140]. Мистецтво *порушувати якусь існуючу рівновагу*, тобто провокувати й оскаржувати, – це саме те, чим не без сумнівного успіху займається критик, а після захисту кандидатської дисертації ще й літературознавець І.Бондар-Терещенко вже років із двадцять. Отож, власний дім-дисертацію він також збудував, щоправда, з іншого каміння¹¹, але збудував. Підозрюю, що під *більш адекватним підходом ідеться* про жанр белетризованої біографії. Невипадково тут же в дужках ІБТ наводить слова В.Свідзінського з його реального листа до О.Чілінгарової: «Багато їм. П'ю силу горілки», й одразу додає власний симультанний коментар: «Ну й нехай!», емоційно підсилений у власному захопленні додатковим знаком оклику (пунктуація іноді – досить вагома річ!). До речі, ІБТ не був би, мабуть, самим собою, якби не припустився неточного цитування листа поета, бо в автентичному варіанті ці два короткі речення звучать трохи інакше: «Їм безперестанку. П'ю силу горілки» [10, с. 442]. Сповнений власною оптимістичною інтенційністю, І.Бондар-Терещенко переконаний, що за такого, *більш адекватного підходу*, не буде насильства й штучності, а відтак – «поезія каменю розкривається у своєму цілісному єстві».

Окремої уваги заслуговує псевдонім, за яким воліє ховатись (це теж прийом, і також – запозичений не в кого-небудь, а у Костя Буревія) автор роману. Псевдонім зраджує особливе ставлення до Костя Буревія та його

¹¹ Що це було за «каміння», можна дізнатися зі статті Ніли Зборовської: *Зборовська Н.* ІБТ у масці Григорія Грабовича (а також із приводу проблеми написання історії української літератури) // Слово і час. – 2005. – № 9. – С. 3 – 14.

колишньої діяльності на ниві української *політики та культури*. Перша публікація твору в «Кур'єрі Кривбасу» [25] відбулася без жодних редакційних коментарів і пояснень авторства роману «Свідок»; навіть без зазначення міста, в якому мешкає автор, хоча останнє зазвичай практикується в цьому журналі.

Окреме видання натомість уже подає читачеві відповідну, доволі розгорнуту й, суто в постмодерністському дусі, засмічену ще й згадкою імен зарубіжних акторів Депардьє й Тома Круза, «довідку про автора». З цієї довідки, складеної сумбурно, кожен може дізнатися, що Варвара Жукова мешкає у Москві та є «нащадком революціонерки Варвари Францівни Жукової (1888–1977), яка активно підтримувала українську громаду в Москві, маючи тісний зв'язок із тамтешніми лідерами – Костем Буревієм та Гео Колядою. Настільки тісний, що перший із згаданих митців, відомий ловелас і містифікатор, використав ім'я Варвари Францівни як літературний псевдонім у своїх агресивних антифутуристичних статтях...» [2, с. 152 – 153]. До речі, епатажно згадані в статті «Невідомий Свідзінський» «*всі романи і флірти поета*» [22, с. 140] є у своєму походженні хіба що безглуздою аберацією самого автора статті, на що слушно вказує, наприклад, Оксана Линтварева-Чикаленко з Нью-Йорка, відгукуючись на статтю І.Бондаря-Терещенка: «Зрозуміло, що Володимир Юхимович любив Олену (Лену) Кондратьєву, і лише після розлуки з нею захопився Оленою, але вже Чілінгарової. Ніжна і любляча душа потребувала тепла. І чи доречно (не кажучи про коректність) називати Свідзінського старим донжуаном, що означає джигун, зальотник, льовелас (від молодого еспанського спокусника XIV століття, чий образ потім не раз змальовували письменники, як образ легковажного женолюбця)? Володимир Юхимович любив і Зінаїду Сулковську, і Олену Кондратьєву, з якими у нього просто не склалося подружнє життя. Але він не був ані зрадником, ані зальотником уже в силу своєї внутрішньої культури, своєї суті. На жаль, автор публікації судить про нього, як про свого сучасника, але, на щастя, Поет жив у інший час, в якому

панували інші звичаї та інша культура взаємин та почуттів» [6, с. 89]. У довідці про автора в окремому виданні роману «Свідок» «*відомим ловеласом і містифікатором*» уже названо Костя Буревія, який значною мірою власноруч витворював наприкінці 1920-х років власний імідж саме в такій тональності. Як свідчить О.Линтварева-Чикаленко про стосунки Свідзінського з його другою дружиною О.Кондратьєвою, то «причиною їх розлуки була туга Володимира Юхимовича за дочкою» [6, с. 89].

У жанровому аспекті «Свідок» значно ближчий до невеличкої повісті, ніж до власне роману, – хай навіть і роману, написаного з настановою на економію читацького часу. Чи писався роман цей нашвидкуруч, стверджувати не буду. Проте є підозра, що коли його автором є Бондар-Терещенко (у чому я впевнений), то він міг писатися впродовж тривалого часу. Мабуть, варто дещо пояснити. Так, на останній сторінці обкладинки поетичної збірки І.Бондаря-Терещенка «Фібруарій» [26] серед іншої скупі біо-бібліографічної інформації можна зустріти й згадку про те, що в доробку поета й критика ІБТ є ще й роман «Вичищення сіней» (нібито 1995-го року). Цю згадку про романний твір у доробку ІБТ навряд чи хто тоді сприйняв усерйоз (хоча, автор сих рядків і намагався безпосередньо від І.Бондаря-Терещенка, творчістю якого неабияк тоді цікавився, дізнатись про цей роман хоч трохи докладніше, але – марно. Можливо, «Свідок» і є пізнішою версією згадуваного «Вичищення сіней». Цікаво, що в поетичних антологіях «Позадесятники»¹² та «Позадесятники – 2»¹³, в яких довідка про І.Бондаря-Терещенка виглядає скопійованою з обкладинки збірки «Фібруарій», згадка про роман 1995-го року чомусь *уже відсутня*. Траєкторію літературної містифікації та ще й у виконанні ІБТ – збагнути не так-то просто. Втім, для мене вона очевидна. Навіть у тому разі, якщо авторство ІБТ заперечить не

¹² Див.: Про автора: Бондар-Терещенко І. // Позадесятники: Поетична антологія. – Львів: Престиж-Інформ, 1999. – С. 7.

¹³ Див. також: Про автора: Бондар-Терещенко І. // Позадесятники – 2: Поетична антологія. – Львів: Престиж-Інформ, 2000. – С. 7.

лише редакція «Кур'єру Кривбасу» й видавництво «Дуліби», але й сам ІБТ. А під колишнім «вичищенням сіней» (хатні сіни – це часто захаращені господарським начинням і навіть різним непотребом маргіналії основного житла) автор міг мати на увазі спробу звільнення (вичищення) В.Свідзінського не лише від усвідомлено-фальшивих спогадів Ю.Смолича [27, с. 147 – 148], але й від сучасних наукових розвідок В.Яременка, Е.Соловей, І.Андрусика, Р.Мельникова й інших дослідників, до яких ІБТ виявляє негативне ставлення. На пролонгованість у створенні тексту натякають і деякі особливості композиції. Себто, ті особливості, які зраджують невміння автора писати романи: фрагментарність та лаконічність оповіді; відсутність наскрізної ідеї (власне, думки), яка реалізується завдяки персонажам; втрата контролю за розвитком сюжету; виразна нехоть до деталізації та неспроможність у творенні другорядних (або й першорядних, sic!) персонажів тощо. І тут уже самими алюзіями-відсиланнями до М.Хвильового авторові не відбутися:

«– Але тут ви неправі. Ось із цим рукописом неправі... Тут маємо рідкісний взірць перемоги естетики над політикою. Здавалося б, що ж такого? Роман написаний тихцем, але не підбігцем. Писала людина ніби як збоку, не тутешня. Писала звичною, людською мовою, але на тему, що хвилює багатьох людей. Плюс талант, звичайно ж. Плюс – чесність.

– Нічого, що ніби як без кінця й початку, та й глави наче переплутані...

– Дехто з великих, скажу я вам, навпаки, подивляв відмінну рису цієї, як її... ага, творчої, романної каліграфії саме у відсутності зав'язки, кульмінації і розв'язки...

– Це хіба про каліграфію? – Саме так, про етнографію, тобто... Даруйте, хіба це важливо?» [2, с. 79 – 80].

Одна справа – писати невеличкі есеї, а зовсім інша – творити складне романне плетиво з персонажами та подіями. Саме із цим у ІБТ найбільші проблеми. Не випадково, мабуть, і Стріха не наважився свого часу на роман – надсилав до редакцій лише вірші та не менш курйозні статті. Між іншим,

щодо Буревія (оскільки сам автор «Свідка» запрограмував його тривку присутність у розмовах довкола свого тексту), то складно погодитися з думкою Леоніда Плюща: «Судячи з еволюції стосунків Буревія з Хвильовим, Стріха розумів підґрунтя фонетичних ігор Тичини й Хвильового...» [28, с. 286]. Цей ґрунтовний дослідник просто скористався «літературною сильветою» Юрія Лавріненка в антології «Розстріляне відродження», в якій ідеться: «Вперше звернув на себе увагу на Україні Буревій своєю книжкою ЕВРОПА ЧИ РОСІЯ. ШЛЯХИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ЛІТЕРАТУРИ (Москва, видання автора, 1926, 39 стор.), в якій він виступив опонентом Хвильового, закидаючи останньому ідеалізацію Європи і недооцінку вартостей російської художньої літератури. Цей невдалий виступ був продиктований, мабуть, якимись тактичними міркуваннями, які могли бути наслідком непоінформованості людини, що з дитинства ще змушена була жити поза межами України. В усякім разі, після гострої відповіді з боку Хвильового Буревій із опонента стає досмертним прихильником Хвильового, платячи за цю прихильність лицарську ціну власним життям» [29, с. 394]. Цей виступ Буревія, який спровокував Хвильового на необачно гострий 13-й розділ в «Апологетах писаризму», не можна вважати невдалим, навпаки: Буревій і його замовник досягли максимального ефекту. Внаслідок цього відкритий лист Й.Сталіна до Л.Кагановича, а потім – вимушений саморозпуск ВАПЛІТЕ в січні 1928-го року й безкінечні публічні каяття Хвильового. Тож, «тактичні міркування» К.Буревія були цілком стратегічними. Хвильовий почав стрімко деградувати, докотившись у підсумку до позірного товаришування й навіть співпраці з московським Стріхою-Буревієм і завдаючи дошкульних ударів єдиній у тогочасному (ідеться про кінець 1920-х років) українському літпроцесі продуктивній проукраїнській силі у вигляді футуристів із «Нової Генерації», про що згадує, зокрема, і Ю.Лавріненко, але без щонайменших адекватних коментарів: «Коли в 1927 році Буревій виступив під псевдом Едварда Стріхи, як нещадний пародист, проти червоного лівацького пристосуванства і

підхліблювання новій московській релігії ленінізму, то перший, і спершу чи не єдиний, хто був утаємничений в секреті Едварда Стріхи, був Хвильовий і його товариші...» [29, с. 394]. Чи насправді Ю.Лавріненко вірив, що Буревій у 1927-му році міг так просто виступити проти «московської релігії ленінізму», навіть, якщо припустити, що така мала місце та ще й у форматі футуристичної літературної організації Семенка й Шкурупія?! Дивно. Втім, нічого крамольного в розвагах Буревія не помітив ще один коментатор промосковської діяльності Стріхи, хоча й натякає на деяку інспірованість Стрішиних виступів супроти футуристів, зовсім чомусь забуваючи, що до футуристів була ще акція, спрямована проти Хвильового й ВАПЛІТЕ: «Є всі дані припускати, що виступ Стріхи не був самочинний, а вийшов із спонук певних наших літературних кіл» [30, с. 211]. Складається враження, що проблему Буревія-Стріхи, як одну з центральних у справі винищення української літератури кінця 1920-х – початку 1930-х років, просто немає кому сьогодні поставити.

Я розумію, що Ю.Лавріненкові, можливо, було ніяково визнавати та згадувати в 1959-му році, що М.Хвильовий, цей безперечний лідер усєї генерації 1920-х, як блискучий полеміст і будівничий української культури закінчився забороненою режимом статтею «Україна чи Малоросія». Надалі ж відзначиться несправедливими нападами на футуристів із «Нової Генерації» та своїми риторичними запитаннями в червоній пресі на рахунок не заарештованого Михайля Семенка [31]. На час підозрілої співпраці з Буревієм-Стріхою Хвильовий почувався вже остаточно деморалізованим. Утім, на останній вияв протесту він все-таки спромігся, хоча ефект виявився незначним, а колеги біля його свіжої могили висловили свій подив, оскарження і навіть звинувачення, але не на адресу режиму, а на рахунок письменника-самогубця¹⁴. Втім, заарештувати режимові його так і не вдалося

¹⁴ Див.: Промови на похороні М.Хвильового // Хвильовий М. Твори в п'ятьох томах. – Нью-Йорк – Балтимор – Торонто: Об'єднання українських письменників «Слово»; Українське видавництво «Смолоскип» ім. В.Симоненка, 1986. – Т. 5. – С. 137 – 148.

(до речі, в день самогубства письменника було заарештовано О.Шумського, якого Й.Сталін піддав критиці одночасно із Хвильовим у відомому листі до Л.Кагановича й інших товаришів із українського більшовицького Політбюро¹⁵), і в цьому вже можна розгледіти символічну перемогу письменника.

І знову про роман «Свідок». Композиція – доволі слабе місце цього твору. Або автор і сам не збагнув, для чого йому потрібна друга частина твору, присвячена подіям (власне, ніяких подій і не було; до того ж, суцільна плутанина з нараторами) в окупованому фашистами Харкові, в якому, як і раніше, преспокійно нишпорять і хазяйнують більшовицькі агенти (про що, зрештою, можна дізнатися також із «Щоденника» А.Любченка), не відчуваючи жодного дискомфорту й лякаючи принагідно українських поетів не де-небудь, а безпосередньо в редакції газети «Нова Україна», редактором якої був (за твором) усе той же товариш Храмов / Храмовий. Так само складно, якщо загалом можливо, збагнути, з якою метою до сюжету монтуються (доволі незграбно) гомосексуальний і садо-мазохістичний мотиви, які анітрохи не додають до основного сюжету й зовсім не прояснюють пошуки істини – хіба що кидають невмотивовану й зайву тінь на й без того *богемного* (за версією ІБТ, звісно) Сведлика. Текст, очевидно, писався впродовж кількох років або, цілком вірогідно, двома людьми, які мають подібні та все ж доволі відмінні інтенції щодо В.Свідзінського, і не лише щодо нього. Окремі розділи пов'язані поміж собою досить слабо. І це за умови фабули, майже позбавленої руху та подій. Утім, не інтриги. Ця, остання, в тексті таки присутня (читач сподівається й вірить у текст, але – марно) й не без успіху тримає читацьку увагу аж до останнього розділу.

Ю. Смолич, очевидно, підштовхнув автора роману до думки про сакральний зміст ліричних поезій Свідзінського, бо саме він так характеризував його твори: «Поезії Свідзінського друкували рідко, бо були вони дещо абстраговані, змістом своїм відірвані від сучасного плину життя,

¹⁵ Там само. – С. 485 – 489.

образною системою надто учуднені та ускладнені, – з тих, котрі того часу вважали формалістичними, естетськими, з “башти із слонової кістки”. Таке судження було, певна річ, лише даниною часові – пуританізму й примітивізму тодішніх мистецьких вимог. Вірші Свідзінського, справді, були не для масового поширення, не кожному читачеві зрозумілі, інколи навіть “кабалістичні”, але ж були вони щирі і чесні, чисті – без слова неправди і без каменя за пазухою» [27, с. 147]. Варто звернути пильнішу увагу на дефініцію, застосовану до лірики Свідзінського, хоча обережний мемуарист і взяв це слово у лапки, – «кабалістичні» вірші. Ясно, що це тема зовсім іншої розмови, як і те, що, певно, не один лише Смолич, а й увесь літературно-мистецький Харків другої половини 1920-х – упродовж 1930-х років помічав і відчував артикульовану вище «кабалістичну» ауру віршів Поета. Про глибину й самодостатність лірики Свідзінського недвозначно висловлювався і Василь Стус ще на початку 1970-х: «В ньому є якийсь захований у собі самосмисл, котрий просто неможливо добути розумом. Логічні гіпотетичні конструкції цього смислу радше обертаються на його карикатуру» [35, с. 350].

Попри зазначені, а ще більшою мірою не згадані нюанси, курйози та недоречності, цей роман своєчасний і навіть потрібний. Але не в сенсі альтернативності чи радикального переосмислення нашої літературної історії, а самим лише фактом його появи, *жанрово-семантичним* фактом. Маємо справу з містифікацією, яка, цілком у дусі Костя Буревія, має виразні ознаки імперської провокативності, а кінцевою своєю метою – можливу дискредитацію української літератури як такої¹⁶. От лише вже немає Хвильового і навіть футуристів із «Нової Генерації» немає, аби цілком

¹⁶ Як це вже не раз траплялося у випадку ІБТ. Зокрема, маю на увазі його образливу та несправедливу критику на адресу Олега Ільницького, автора ґрунтовної монографії «Український футуризм». Крім того, ІБТ піддав сумніву автентичність і самодостатність українського літературного футуризму; зрештою, навіть не сумніву, а блазенському глуму а Іа Буревій-Стріха. (Див.: *ІБТ. Розбиті окуляри* // Книжник-review. – 2003. – Число 21. – С. 13). Див. також мою відповідь на цю, з дозволу, «рецензію»: *Соловей О. Футуризм і велика дуля* // Кальміус. – 2005. – Число 1. – С. 174 – 182.

адекватно зреагували та «поховали» чергового містифікатора-халтурника на сторінках свого журналу. Слід акцентувати зауваження Н.Зборовської, дослідниці, яка працювала над психоісторією новітньої української літератури й мала на увазі не лише тоталітарних прозаїків 1960-х – 1970-х років, але, напевно, й теперішніх: «Імітатор не може створити роман» [15, с. 328]. Оцінити художню вартість роману «Свідок» і прорахунки містифікатора зможуть читачі.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Тарнавський О.* Критика // Тарнавський О. Відоме й позавідоме. – К.: Вид-во «Час», 1999.
2. *Жукова Варвара.* Свідок: Роман. – К.: ПП «Дуліби», ВД «Вета-Прес», 2007. – 154 с.
3. *Пуніна О.* Знекровлений український футуризм: Варвара Чорна під впливом чоловічої експериментаторської гвардії // Література. Фольклор. Проблеми поетики: Зб. наук. праць. – Вип. 26. – К.: Акцент, 2007. – С. 472 – 478.
4. *Чорна В.* НЕП: Збірка поезій // Кальміус. – 2005. – Число 1. – С. 84 – 91.
5. *Шерех Ю.* Історія однієї містифікації // Українське слово: Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ століття: В чотирьох книгах. – К.: Аконт, 2001. – Кн. 4. – С. 702 – 707.
6. *Линтварева-Чикаленко О.* Був поетом професійним // Кур'єр Кривбасу. – 2001. – № 1. – С. 86 – 90.
7. *Шерех Ю.* Шостий у гроні. В. Домонтович в історії української прози // Шерех Ю. Пороги і запоріжжя. Література. Мистецтво. Ідеології. Три томи. Т. 3. – Харків: Фоліо, 1998. – С. 98 – 136.
8. *Зборовець І.* Обставини загибелі поета В. Свідзинського // Краєзнавство. – 1995. – № 1 / 4.
9. *Соловей Е.* «Роботи і дні» поета // Свідзінський В. Твори: У 2 т. / Видання підготувала Елеонора Соловей. – К.: Критика, 2004. – Т. 1. – С. 447 – 516.
10. *Свідзінський В.* Листи до Олени Чілінгарової // Свідзінський В. Твори: У 2 т. – К.: Критика, 2004. – Т. 2.
11. *Любченко А.* Щоденник. – Львів – Нью-Йорк: Видавництво М.П. Коць, 1999.
12. Записки-запитання // Луцький Ю. Ваплітянський збірник. – Видання Канадського інституту українських студій / Видавництво «Мозаїка», 1977. – С. 63 – 68.
13. *Бондар-Терещенко І.* Золотий любисток (Історія одного чаювання) // Гігієна. – Харків. – 1999. – Число третє (листопад). – С. 12 – 13.
14. *Бондар-Терещенко І.* Мотто // Ulaska: Поезій книга І. – Харків, 1994.
15. *Зборовська Н.* Код української літератури: Проект психоісторії новітньої української літератури: Монографія. – К.: Академвидав, 2006. – 504 с.
16. *Бойченко О.* Шум у каналі зв'язку // Бойченко О. Шатокуа плюс. – Львів: ЛА «Піраміда», 2004. – С. 183 – 187.
17. *Біла А.* Жанр альтернативної історії в літературі 1990 – 2000-х рр.: У пошуках за втраченими можливостями // Актуальні проблеми української літератури і фольклору: Наук. зб. – Випуск 11. – Донецьк: ДонНУ, 2007. – С. 137 – 145.
18. *Бондар-Терещенко І.* І смерть, і сміх... // Слово і Час. – 1994. – № 8. – С. 4 – 8.

19. Біла А. Ігрові форми в дискурсі футуризму. Міт про Едварда Стріху // Біла А. Український літературний авангард: Монографія. – Донецьк: ДонНУ, 2004. – С. 198 – 212.
20. Давидова-Біла Г. Міф про Едварда Стріху в тексті авангарду // Актуальні проблеми української літератури і фольклору: Наук. зб. – Випуск 7. – Донецьк: Норд-Прес, 2002. – С. 131 – 142.
21. Бондар-Терещенко І. Меа ріпра // Бондар-Терещенко І. Неоліт: Літературно-критичні статті. – Луцьк: ПВД «Твердиня», 2008. – С. 306 – 314.
22. Бондар-Терещенко І. Невідомий Свідзінський // Кур'єр Кривбасу. – 2000. – № 127.
23. Бондар-Терещенко І. Бідний Сведлик (Про структуральну пічку і маньєристську канапу) // Неоліт: Літературно-критичні статті. – Луцьк: ПВД «Твердиня», 2008. – С. 74 – 75.
24. Зборовська Н. ІБТ у масці Григорія Грабовича (а також із приводу проблеми написання історії української літератури) // Слово і Час. – 2005. – № 9.
25. Варвара Жукова. Свідок: Роман // Кур'єр Кривбасу. – 2007. – №№ 206 – 207. – С. 122 – 186.
26. Бондар-Терещенко І. Фібуарій: Поезій книга II. – Львів: Престиж-Інформ, 1999. – 60 с.
27. Смолич Ю. Розповідь про неспокій триває: Десять з двадцятих, тридцятих років і дотепер в українському літературному побуті: Частина друга. – К.: Радянський письменник, 1969.
28. Плющ Л. Його таємниця, або «Прекрасна ложа» Хвильового. – К.: Факт, 2006. – 872 с.
29. Лавріненко Ю. Кость Буревій (Едвард Стріха): Літературна силуета // Розстріляне відродження: Антологія 1917 – 1933: Поезія – проза – драма – есей / Упоряд., передмова, післямова Ю.Лавріненка; Післямова Є.Сверстюка. – К.: Смолоскип, 2002.
30. Гординський С. Про Стріху, мадмуазель Зоє і зелену кобилу // Гординський С. На переломі епох: Літературознавчі статті, огляди, есеї, рецензії, спогади. – Львів: Світ, 2004.
31. Хвильовий М. А хто ще сидить на лаві підсудних? // Харківський пролетарій. – 1930. – № 62 (16 березня).
32. Свідзінська М. Спогади про батька // Мандрівник і риболов: Природа у творчості Володимира Свідзінського й Максима Рильського / Упорядник І.Андрусак. – К.: Факт, 2003.
33. Андрухович Ю. Дванадцять обручів: Роман. – К.: Критика, 2003.
34. Мошковська М. «Заумь» в контексті культури авангарду // Київська Русь. – 2009. – Книга 3-4 (XXXIV – XXXV).
35. Стус В. Зникоме розцвітання // Стус В. Твори: У 4-х т., 6-ти кн. – Львів: Просвіта, 1994. – Т. 4. – С. 346 – 361.

REFERENCES

1. Tarnavs'kyu O. Krytyka [Criticism], Vidome y pozavidome [Well-known and unknown], Kyiv, Vyd-vo «Chas», 1999 [In Ukrainian].
2. Zhukova Varvara. Svidok: Roman [The Witness: the novel], Kyiv, PP «Duliby», VD «Veta-Pres», 2007, 154 p [In Ukrainian].
3. Punina O. Znekrovlennyu ukrayins'kyu futuryzm: Varvara Chorna pid vplyvom cholovichoyi eksperymentators'koyi hvardiyi [Exterminated Ukrainian futurism: Varvara Chorna under the influence of the male experimental guard], *Literatura. Fol'klor. Problemy poetyky: Zb. nauk. prats'* [Literature Folklore. Problems of poetics], Vol. 26, Kyiv, Aktsent, 2007, pp. 472 – 478 [In Ukrainian].
4. Chorna V. NEP: Zbirka poeziy [NEP: Poetry collection], *Kal'miyus* [Calmius], 2005, No. 1, pp. 84 – 91 [In Ukrainian].

5. *Sherekh Yu.* Istoriya odniyei mistyfikatsiyi [History of one mystification], *Ukrayins'ke slovo: Khrestomatiya ukrayins'koyi literatury ta literaturnoyi krytyky XX stolittya: V chotyrokh knyzhakh* [Ukrainian word: Collection of Ukrainian literature and literary criticism of XX century: in 4 volumes], Kyiv, Akonit, 2001, Vol. 4, pp. 702 – 707 [In Ukrainian].
6. *Lyntvareva-Chykalenko O.* Buv poetom profesiynym [He was a professional poet], *Kur'yer Kryvbasu* [Courier of Kryvbas], 2001, No. 1, pp. 86 – 90 [In Ukrainian].
7. *Sherekh Yu.* Shostyy u groni. V.Domontovych v istoriyi ukrayins'koyi prozy [The Sixth in a bunch. V. Domontovych in the history of Ukrainian prose], *Porohy i zaporizhzhya. Literatura. Mystetstvo. Ideolohiyi. Try tomy* [The Thresholds. Literature. Arts. Ideologies. In 3 Volumes], Vol. 3, Kharkiv, Folio, 1998, pp. 98 – 136 [In Ukrainian].
8. *Zborovets' I.* Obstavyny zahybeli poeta V.Svidzynskoho [Circumstances of doom of poet V. Svidzynskyi], *Krayeznavstvo* [Local history], 1995, No. 1 / 4 [In Ukrainian].
9. *Solovey E.* «Roboty i dni» poeta [«Works and days» of poet], *Svidzins'kyy V. Tvory: U 2 t.* [Svidzinsky V. Works. In 2 volumes], Kyiv, Krytyka, 2004, Vol. 1, pp. 447 – 516 [In Ukrainian].
10. *Svidzins'kyy V.* Lysty do Oleny Chilinharovoyi [Letters to Olena Chilinharova], *Svidzins'kyy V. Tvory: U 2 t.* [Svidzinsky V. Works. In 2 volumes], Kyiv, Krytyka, 2004, Vol. 2 [In Ukrainian].
11. *Lyubchenko A.* Shchodennyk [Diary], L'viv – N'yu-York, Vydavnytstvo M.P. Kots', 1999 [In Ukrainian].
12. *Zapysky-zapytannya* [Notes-questions], *Luts'kyy Yu. Vaplityans'kyy zbirnyk* [Works of VAPLITE], Vydavnytstvo «Mozayika», 1977, pp. 63 – 68 [In Ukrainian].
13. *Bondar-Tereshchenko I.* Zoloty lyubystok (Istoriya odnoho chayuvannya) [The golden lovage (Story about one tea-ceremony)], *Gigiyena* [Hygiene], Kharkiv, 1999, No. 3 (lystopad), pp. 12 – 13 [In Ukrainian].
14. *Bondar-Tereshchenko I.* Motto [Motto], *Ulaskava: Poeziy knyha I* [Ulaskava: book of poems No. 1], Kharkiv, 1994 [In Ukrainian].
15. *Zborovs'ka N.* Kod ukrayins'koyi literatury: Proekt psykhoistoriyi novitnoyi ukrayins'koyi literatury: Monohrafiya [The code of Ukrainian literature: a project of psychical history of modern Ukrainian literature: the monograph], Kyiv, Akademydav, 2006, 504 p [In Ukrainian].
16. *Boychenko O.* Shum u kanali zv'yazku [The noise and channels of connection], *Shatokua plus* [Shatokua plus], L'viv, LA «Piramida», 2004, pp. 183 – 187 [In Ukrainian].
17. *Bila A.* Zhanr al'ternatyvnoyi istoriyi v literaturi 1990 – 2000-kh rr.: U poshukakh za vtrachenymy mozhlyvostyamy [Genre of alternative history in literature of 1990 – 2000-s: Searching of lost opportunities], *Aktual'ni problemy ukrayins'koyi literatury i fol'kloru: Nauk. zb.* [Actual problems of Ukrainian literature and folklore], Vol. 11, Donets'k, DonNU, 2007, pp. 137 – 145 [In Ukrainian].
18. *Bondar-Tereshchenko I.* I smert', i smikh... [The death, the laughing...], *Slovo i Chas* [The Word and the Time], 1994, No. 8, pp. 4 – 8 [In Ukrainian].
19. *Bila A.* Ihrovi formy v dyskursi futuryzmu. Mit pro Edvarda Strikhu [Forms of game in futuristic discourse. Myth of Edvard Strikha], *Ukrayins'kyy literaturnyy avangard: Monohrafiya* [Ukrainian literary avant-garde], Donets'k, DonNU, 2004, pp. 198 – 212 [In Ukrainian].
20. *Davydova-Bila H.* Mif pro Edvarda Strikhu v teksti avangardu Myth of Edvard Strikha in avant-garde text], *Aktual'ni problemy ukrayins'koyi literatury i fol'kloru: Nauk. zb.* [Actual problems of Ukrainian literature and folklore], Vol. 11, Donets'k, Nord-Pres, 2002, pp. 131 – 142 [In Ukrainian].
21. *Bondar-Tereshchenko I.* Mea pulpa [Mea pulpa], *Neolit: Literaturno-krytychni statti* [The Neolithic: literary criticism], Luts'k, Tverdnyya, 2008, pp. 306 – 314 [In Ukrainian].
22. *Bondar-Tereshchenko I.* Nevidomyy Svidzins'kyy [Unknown Svidzinskyi] *Kur'yer Kryvbasu* [Courier of Kryvbas], 2000, No. 127 [In Ukrainian].

23. *Bondar-Tereshchenko I.* Bidnyy Svedlyk (Pro struktural'nu pichku i man'yeryst's'ku kanapu) [Poor Svedlyk (About structural oven and mannerist sofa), *Neolit: Literaturno-krytychni statti* [The Neolithic: literary criticism], Luts'k, Tverdunya, 2008, pp. 74 – 75 [In Ukrainian].
24. *Zborovs'ka N.* IBT u mastsi Hryhoriya Hrabovycha (a takozh iz pryvodu problemy napysannya istoriyi ukrayins'koyi literatury) [IBT in the mask of Hryhoriy Hrabovych (and some words about problem of writing of history of modern Ukrainian literature)], *Slovo i Chas* [The Word and the Time], 2005, No. 9 [In Ukrainian].
25. *Varvara Zhukova.* Svidok: Roman [The Witness: the novel], *Kur'yer Kryvbasu* [Courier of Kryvbas], 2007, No. 206 – 207, pp. 122 – 186 [In Ukrainian].
26. *Bondar-Tereshchenko I.* Fibruiariy: Poeziy knyha II [February: the second poetry book], L'viv, Prestyzh-Form, 1999, 60 p [In Ukrainian].
27. *Smolych Yu.* Rozpovid' pro nespokiy tryvaye: Deshcho z dvadtsyatykh, trydtsyatykh rokiv i doteper v ukrayins'komu literaturnomu pobuti: Chastyna druha [The story of restlessness continues. Something from the twenties, thirties and up to the present day in Ukrainian literary life. Vol. 2], Kyiv, Radyans'kyy pys'mennyk, 1969 [In Ukrainian].
28. *Plyushch L.* Yoho tayemnytsya, abo «Prekrasna lozha» Khvyl'ovoho [His secret or “beautiful lodge” of Khvyliovyi], Kyiv, Fakt, 2006, 872 p [In Ukrainian].
29. *Lavrinenko Yu.* Kost' Bureviy (Edvard Strikha): Literaturna syl'veta [Kost Bureviy (Edvard Strikha): literary silhouette], *Rozstrilyane vidrodzhennya: Antolohiya 1917 – 1933: Poeziya – proza – drama – eseys* [The executed renaissance: an anthology 1917-1933: poetry-prose-drama- essay], Kyiv, Smoloskyp, 2002 [In Ukrainian].
30. *Hordyns'kyy S.* Pro Strikhu, madmuazel' Zoze i zelenu kobylu [About Strikha, mademoiselle Zozet and green horse], *Na perelomi epokh: Literaturoznavchi statti, ohlyady, eseiy, retsenziyi, spohady* [On the break of epochs: literary criticism, reviews, essays, memoirs], L'viv, Svit, 2004 [In Ukrainian].
31. *Khvyl'ovyy M.* A khto shche sydyt' na lavi pidsudnykh? [And who's other sit on the dock], *Kharkivs'kyy proletariy* [Worker of Kharkiv], 1930, No. 62 (16 bereznya) [In Ukrainian].
32. *Svidzins'ka M.* Spohady pro bat'ka [Memories of father], *Mandrivnyk i rybolov: Pryroda u tvorchosti Volodymyra Svidzins'koho y Maksyma Ryl's'koho* [The traveller and the fisher: Nature in works of Volodymyr Svidzinskiy and Maxim Ryl'skiy], Kyiv, Fakt, 2003 [In Ukrainian].
33. *Andrukhovych Yu.* Dvanadtsyat' obruchiv: Roman [Twelve hoops: the novel], Kyiv, Krytyka, 2003 [In Ukrainian].
34. *Moshkovs'ka M.* «Zaum'» v konteksti kul'tury avanhardu [The “abstruss” in the context of avant-garde culture], *Kyyivs'ka Rus'* [Kyiv Rus], 2009, Vol. 3-4 [In Ukrainian].
35. *Stus V.* Znykome roztsvitannya [The Vanishing Bloom] *Tvory: U 4-kh t., 6-ty kn* [Works: in 4 volumes, 6 issues], L'viv, Prosvita, 1994, Vol. 4, pp. 346 – 361 [In Ukrainian].

АННОТАЦИЯ

Соловей О. Из истории одной литературной мистификации

Статья посвящена феномену литературной мистификации в современной украинской литературе. К рассмотрению привлекаются интересные и почти неизвестные явления литературного процесса, проигнорированы литературной критикой. Альтернативные формы художественного текста квалифицируются в качестве сытой художественной игры, призванной удовлетворить самый изысканный читательский вкус.

Ключевые слова: мистификация, маска, художественная проза, альтернативный роман, игра.

ABSTRACT

Solovey O. A history of one literary hoax

The article is devoted to the phenomenon of literary hoaxes in modern Ukrainian literature. To consider interesting and involved almost unknown phenomenon of the literary process, literary criticism ignored. Alternative forms of art text-fed qualify as art game designed to satisfy the most refined taste reader. The modern Ukrainian prose discourse considered in the article including material on the novel "Witness" Barbara Zhukova, who is invariant genre called alternative history so actively developed in the literature in the late 1990s to the early 2000s. The novel proposed an alternative history of the life and work of one of the most famous poets of the twentieth century Ukrainian Vladimir Svidzinsky. His personal story is dramatic in an interesting and intense context of Ukrainian literature of the Renaissance of the 1920s. Having examined the text, the author argues author of this hoax and suggests on ideological and aesthetic value of finality and text. However, if you do not take into account the above and avoid the underlying theme of the work, then it will mean novel, which should be plenty; such works may also form in the distant future novel continuum of live domestic prose. But, in any case, it should be clear what is meant in the text, and who it is played. And very very last, where the poet Vladimir Svidzinsky today – in the two-volume academic E.Solovey or awkward text next Barbara Zhukova – the reader to judge.

Keywords: hoax, fiction, novel alternative, game.